

Mariehjemmenes historie

Mariehjemmenes historie er en historie om en stærk og socialt indigneret kvinde, der med den kapital, som hendes pensionsopsparing tillod, ønskede at forbedre forholdene for hjemløse, skæve eksistenser og ensomme psykisk syge.

Det er imidlertid også en historie om en organisation der altid har været i bevægelse. Nye tilbud er udviklet og oprettet, og utidssvarende tilbud er nedlagt, hvis de ikke længere kunne leve op til de behov og de krav, der stilles fra borgere og myndigheder.

Starten på Mariehjemmene

Historien startede den 16. oktober 1958 med åbningen af Rose Marie i Hellerup, i et hus der tidligere havde været anvendt til ambassade.

Kvinden – stifteren af Mariehjemmene - hed **Rose Marie Rørdam Holm**. Hun var sygeplejerske på Kommunehospitalet i København.

”Der er mange, der har spurgt, hvordan det kan være at Mariehjemmene i det hele taget kom op at stå. Det gjorde de, fordi fru Rørdam Holm i sit arbejde som sygeplejerske på psykiatrisk afdeling oplevede, hvor dårlige livsvilkårene var for de hjemløse, de skæve eksistenser og de ensomme psykisk syge.

Det udløste en enorm vrede og bitterhed hos hende og i stedet for kun at reflektere over disse skæbner, så reagerede hun. Hun lovede sig selv, at hun ville skabe bedre vilkår for disse mennesker, så også de kunne få en værdig og levende tilværelse”.

Fru Rørdam Holm hævede sin pensionsopsparing og benyttede den til udbetalingen til huset på Brodersens Allé i Hellerup. Her flyttede hun ind i kælderens med familien. Fru Rørdam Holm var yderst aktiv som; ”... madmor, altmuligmand, sygeplejerske, med alt hvad deraf følger, - pleje, medicinuddeling, forbindskiftning og meget mere, og hertil kom så administrationen af hjemmene.”

”Ret meget, ud over kost og logi, blev der ikke tilovers til egen familie, - der gik fire år, før fru Rørdam Holm fik råd til en hårdt tiltrængt ny frakke, - den gamle cotton-coat havde måttet holde for i alt slags vejr. Da fru Rørdam Holm endelig trådte ind ad døren i nyhvervelsen, lidt betænkelig ved hvilken reaktion der måtte komme

fra beboerne ved en sådan udfoldelse af luksus, var der en, der slog hænderne sammen og sagde: "Nå, nu kan vi endelig være Dem bekendt".

Som privat hjem var vilkårene ikke så stabile på det tidspunkt, som de senere blev. Det var Forsorgsloven, der gav kommunen mulighed for og pligt til at støtte hjemmet, så beboerne i det mindste havde, det der dengang blev kaldt lommepege. Til gengæld var tiden karakteriseret ved en kraftig vækst i velfærdsstatens udvikling med de typer service og støtte som i dag karakteriserer den.

Udviklingen i 1960- og 70-erne

Fru Rørdam Holm fik således mulighed for at udvide sin virksomhed og i løbet af 1960-erne fik hun i samarbejde med Københavns og Gentofte kommuner etableret 3 nye plejehjem og et rekreationshjem. I dag eksisterer kun et enkelt af disse hjem – Else Mariehjemmet, der ligger i Humlebæk.

De nye hjem blev indrettet i tidligere patricierboliger og ejendomme, der i forvejen havde været anvendt til institutioner. Else Mariehjemmet havde f.eks. tidligere været et hvilehjem for kvinder, men kunne anvendes som plejehjem efter en renovering.

Udviklingen fortsatte i 1970-erne, men medens de første Mariehjem alle var fru Rørdam Holms ejendom, så havde ny lovgivning fastsat, at der i fremtiden kun fra kommunernes side kunne indgås driftsoverenskomster med selvejende institutioner.

Det typiske for udviklingen var, at den foregik i et snævert samarbejde med Gentofte og ikke mindst Københavns kommuner. Socialborgmesteren i København havde bl.a. foreslået at ændre hidtidige hoteller til plejehjem. Disse år blev derfor præget af, at Dorthe Mariehjemmet i Rødovre, Ellen Mariehjemmet i Gilleleje og et tredje hjem i Jyderup blev etableret som en fælles selvejende institution – SIM-hjemmene - i nedlagte hoteller, der fik overenskomst med Københavns Kommune.

Senere kom også Rikke Mariehjemmet til i det tidligere berømte badehotel i Skodsborg. Der var det Gentofte Kommuner der ejede huset, hvor så den selvejende institution kunne leje sig ind. Rikke Mariehjemmet blev imidlertid nedlagt i 2007 fordi det ikke var økonomisk muligt at ombygge det, så det kunne leve op de aktuelle indretningsstandarder.

Det spanske eventyr

Samarbejdet med København inspirerede i 1970 til starten på det, der blev kaldt Mariehjemmenes spanske eventyr. Tanken var, at det ville være sundt at oprette nogle rekreationshjem med pleje og genoptræning i sydens sol for syge ældre. Denne tanke deltes af både Mariehjemmene og af det offentlige. Der var således en vilje til at prøve nyt.

Efter at have turet rundt på den Iberiske halvø og fundet det enten for varmt, uden vand eller med dårlige flyforbindelser, virkede oprettelsen af et Mariehjem i sydens sol for urealistisk. Men hjælpen kom i form af direktøren for det spanske flyselskab Iberia, der havde hørt, at fru Rørdam Holm søgte et egnet sted til sine latinske hjem.

Dermed kunne *Residencia Marie* og *Centro de Termalismo* åbne henholdsvis den 18. marts 1970 og den 5. april 1970. Det første af hjemmene var kun beregnet for københavnere, hvorimod Centro tog imod fra hele kongeriget. Hjemmene i Benicasim fik dog en kort levetid.

Den 31/3 1976 kom det sidste hold pensionister hjem fra syden, og det endte derfor med, at spaniensafdelingen måtte lukke i 1976.

Spanienseventyret var første gang, noget var mislykkedes for Mariehjemmene.

Mariehjemmenes fokus udvides

Mens Mariehjemmenes tilbud i en årrække havde drejet sig om ældre med somatiske handicaps, så ændrede man fokus i slutningen af 1970-erne efter at Rose Marie i nogen tid også havde optaget psykisk syge.

Det var tilsyneladende gået godt med at integrere de to beboertyper. I samklang med *Kirsten Thyregod*, der var formand for den nyoprettede bestyrelse på Rose Marie, blev fokus nu igen rettet mod de mennesker, som fru Rørdam Holm tog sig af, da hun startede Mariehjemmene. Så selv om det var gået galt i Spanien, blev der stadig gået nye veje.

I forbindelse med 20-årsjubilæet i 1978 skænkede fru Rørdam Holm ejendommen til Mariehjemmene. Denne kvitterede ved at få billedhugger Knud Nellemose til at lave et portrætrelief af fru Rørdam Holm til hendes 70-årsdag året efter. Relieffet hænger stadig i hal-len på Rose Marie.

At Mariehjemmene på den måde fik et udvidet erfaringsfelt har betydet meget for den senere udvikling – en udvikling der blev efterfulgt af en indskrænkingsperiode i 1980-erne.

Konsolidering og organisationstilpasninger i 1980-erne

Mariehjemmene blev på mange måder mærket af den opbremsning, der var i samfundet i 1980'erne. Ligeledes var der et behov for at få pusten oven på de store organisatoriske ændringer, man lige havde været igennem og i starten af årtiet stadig var midt i. 1980'erne blev således på mange måder en stille periode, hvor de strukturelle ændringer skulle konsolideres, og hvor livremmen skulle til at spændes ind. Dette førte til, at man på de enkelte hjem måtte tænke alternativt for at få pengene til at slå til. Sine steder blev dette frugtbart, men det skabte ligeledes utryghed om, hvordan det dog skulle gå.

Fru Rørdam Holm trådte i 1980 så småt i baggrunden i forhold til det daglige arbejde i Mariehjemmene. I den forbindelse blev varemærkerettigheden til navnet "Mariehjemmene" overdraget til Fonden Mariehjemmene. Derudover solgte fru Rørdam Holm Else Mariehjemmet til organisationen.

Disse ændringer var et led i en række års bestræbelser på at tilpasse strukturen til den nye bistandslovs bestemmelser om, at der ikke længere kunne være overenskomster med lederejede institutioner, ligesom fælles organisationer for flere institutioner ønskedes ophævet. Der måtte nu kun indgås overenskomster med selvstændige institutioner med egen bestyrelse.

I 1977-78 blev der oprettet tre beslutningsniveauer bygget op om et repræsentantskab, der stiftede Fonden Mariehjemmene den 21. september 1977. Ud fra dette repræsentantskab blev der stiftet en hovedbestyrelse, der bestyrede den nyoprettede fond fra 1978, hvis formål var (og er), at yde støtte til de enkelte Mariehjem og til at arbejde for at oprette nye. Derudover blev der i 1978 ligeledes nedsat et forretningsudvalg. Foreningen af SIM-hjem bestod endnu, og på de enkelte Mariehjem begyndte en proces med at sammensætte bestyrelser på de hjem, der ikke allerede havde en sådan. Der var således et utal af beslutningsniveauer, hvilket ikke overraskende førte til vanskeligheder mht. placering af beslutningskompetencer.

Repræsentantskabet, der var nedsat i 1977 for at have et fælles forum mellem hovedbestyrelsen og SIM-hjemmene, mistede sin betydning, og opløste sig selv i juni 1981.

I 1981, efter opløsningen af både SIM og repræsentantskabet, blev det vedtaget, at hovedbestyrelsen skulle bestå af formændene for de enkelte hjems bestyrelser samt tre supplerende medlemmer. Med ganske få ændringer, er det stadig sådan grundstrukturen i Mariehjemmene er i dag.

Efterhånden som hovedbestyrelsen fik konsolideret sig efter 1981, blev Forretningsudvalget ikke længere fundet nødvendigt. Forretningsudvalget holdt sit sidste møde i april 1985. Mariehjemmenes langvarige vej mod en enkel og gennemskuelig struktur med en bestyrelse bestående af formændene for hvert enkelt hjem samt nogle få supplerende medlemmer var således til ende.

Hovedbestyrelsen skiftede i 1986 over til at blive Fonden Mariehjemmenes Bestyrelse. Dette skete, fordi Mariehjemmene var og er en erhvervsdrivende fond. Navnet stemmer således overens med, hvad det dækker over.

Fra at have mange besluttende led havde organisationen fundet et fornuftigt enstrengt system, der stadig er den struktur, der bliver brugt i dag – hver enkelt selvejende institution har en bestyrelse med selvstændigt ansvar for institutionen og formændene for institutionsbestyrelserne danner fondens bestyrelse sammen med to repræsentanter fra forstanderne og to repræsentanter fra medarbejderne.

Fru Rørdam Holm døde i 1988 – 79 år gammel.

Hovedkontoret

I begyndelsen, da fru Rørdam Holm stadig boede på *Rose Mariehjemmet*, var det hende, der styrede administrationen. Efterhånden kom der flere hjem til, og hun flyttede til Henningsens Allé 23. Her holdt hovedkontoret til i mange år. I begyndelsen var der blot to ansatte. Der blev dog ansat flere og en overgang deltes kontoret, så pleje- og socialrådgiverfunktionerne blev på Henningsens Allé og bogholderiet flyttede til Helleruplund Allé. I 1976 blev socialrådgiverne afskediget i forbindelse med lukningen af hjemmene i Spanien, da de havde været deres primære arbejdsopgave. Dermed blev hele kontoret i nogle år frem igen samlet på Henningsens Allé. En flytning var dog under optræk.

Fru Rørdam Holm trak sig i 1980 tilbage fra det daglige administrative arbejde. Dette skulle nu varetages af en anden. En overgang var der en tredelt struktur, hvor fru Rørdam Holm var ansat som konsulent, Arne Skovgaard Nielsen som plejehjemsinspektør og derudover en administrationschef. Dette var en yderst midlertidig løsning, der varede fra

august 1980 til Arne Skovgaard Nielsen i december 1981 blev ansat som forstander for Mariehjemmene. Dermed overtog han alle de funktioner, der tidligere var delt mellem tre.

Placeringen af administrationen i fru Rørdam Holms hus på Henningsens Allé blev i stigende grad uhensigtsmæssig. I 1983 fandt hovedkontoret sit eget sted og har siden været bosat på Onsgårdsvej. Med denne flytning forsvandt fru Rørdam Holms helt tætte tilknytning til det daglige arbejde.

Hovedkontoret ligger stadig på Onsgårdsvej og har stadig Arne Skovgaard Nielsen ansat, nu med titel af direktør. Derudover er der ansat 9 medarbejdere, der arbejder med regnskab, løn, bogholderi, udviklingsarbejde, IT og tilsyn med ejendommene. Kontoret sælger disse ydelser til de forskellige Mariehjem og fritager dem dermed for en masse administrative opgaver, samt skaber rammen for det fællesskab, der er med til at holde Mariehjemmene sammen.

De farlige 90-ere.

Mens 1980-erne var relativt stille med koncentration om konsolideringen af strukturen og til lige et skifte, hvor Mariehjemmenes stifter trak sig helt tilbage, var der dog en forsmag på de økonomiske opstramninger kommunerne foretog i 1990-erne.

For Mariehjemmene bestod 80-ernes ændringer i, at et rekreationshjem (Anne Marie) måtte lukke i 1985, men også som et varsel om nye tider, så blev Skovridergården, der nu hedder Karen Marie, af familien Skovgaard Nielsen overført til Mariehjemmene. Karen Marie, der ligger i Nyrup på Sydsjælland, var det første tilbud Mariehjemmene fik til psykisk udviklingshæmmede og således et nyt eksempel på, at Mariehjemmene udvidede sit arbejdsområde.

1990-erne blev imidlertid den periode, der satte Mariehjemmenes omstillingsparathed på en prøve.

På den ene side var kommunernes krav til besparelser markant, og på den anden side blev der stillet krav om en massiv højnelse af plejeboligernes kvalitet, idet de skulle leve op til standarderne for de ældre- og plejeboliger, der var afløserne for de hidtidige plejehjem. Den klassiske plejehjemsbolig med et værelse pr. beboer og helst et badeværelse med toilet i tilknytning til værelset, var ikke længere nok.

1980-ernes og -90-ernes reformer betød, at plejehjemsbeboere nu tydeligere skulle råde over deres egen bolig. Det startede med ændringen om, at alle beboere skulle have udbetalt deres pension, hvoraf de skulle afholde udgifter til husleje, mad og vask mm. Der suppleredes med krav om en højere kvalitet af boligerne og ønske om, at de hidtidige plejehjem efterhånden blev moderniseret, så de kunne leve op til de nye krav.

Udviklingen i ældrebefolkningen var ikke så gunstig for de, der drev plejehjem for især Københavns Kommune, idet de enorme udflytninger fra København i forbindelse med udviklingen af forstadskommunerne betød, at der efterhånden kom et kraftigt fald i ældrebefolkningen.

På den baggrund vedtog man i København at opsigte overenskomsterne med de mindre og umoderne plejehjem, og Mariehjemmene mærkede det hurtigt. Også Gentofte Kommune så vanskelighederne i de små plejehjem, så i løbet af 1990-erne blev overenskomsterne

med Inger Mariehjemmet i Hellerup, Jenny Mariehjemmet i Jyderup og Berthe Mariehjemmet i Hellerup opsagt og institutionerne nedlagt.

I forbindelse med sådanne opsigelser af overenskomster søger man naturligvis, om man kan fortsætte med nye opgaver eller i nye rammer, men man fandt ikke løsninger herpå ved de nævnte institutioner.

Det gjorde man imidlertid senere, da man fik en opsigelse af overenskomsterne med Dorthe Mariehjemmet i Rødovre, Ellen Mariehjemmet i Gilleleje og Else Mariehjemmet i Humlebæk.

Dels fik man med Rødovre Kommune en aftale om, at kommunen indtrådte som overenskomstpart i stedet for København og dels undlod man simpelthen at nedlægge Ellen og Else.

Derved blev kimen lagt til den friplejeboliglov, der blev vedtaget i 2007.

De ”overenskomstfrie” boligers indtogsmarch

Mariehjemmene benyttede sig af, at der ikke længere i lovgivningen var et krav om, at plejehjem skulle have en overenskomst med en bestemt kommune.

Bestyrelsesformanden for Mariehjemmene *John Lange Jacobsen* beskrev situationen således:

For Ellen og Elses vedkommende betyder det, at ingen kommune automatisk visiterer til de 2 hjem, men at de plejekrævende ældre selv skal vælge ophold på disse hjem. Vi skal altså nu konkurrere på kvalitet på den særligt kvalitative måde, at de ældre selv er og forbliver tilfredse med kvaliteten. Med denne driftsform sker der en markant understregning af de plejekrævende ældres eget frie valg af opholdssted. Det er en nyskabelse!

Der var således en stolthed over at være med i den forfront, der ganske i tidsånden satte individet og individets frie valg i centrum. Mariehjemmene havde sat sig foran udviklingen i stedet for blot at tilpasse sig den.

Det betød, at Mariehjemmene ved udviklingen af tilbud prioriterede de ”overenskomstfrie” institutioner højest, men på den anden side, var der sideløbende en udvikling, der illustrerede, at Mariehjemmenes lyst og evne til at kaste sig over nye områder eller løse massive problemer ikke blot var bundet af en bestemt løsningsmåde.

Et helt privat botilbud i Lyngby for psykisk syge kom i fokus. Der blev i pressen beskrevet nogle afskrækkende eksempler på, hvordan forholdene var. Kommunen ønskede hurtigt at få ændret situationen og kontaktede Mariehjemmene. I løbet af meget kort tid overtog Mariehjemmene botilbuddet og indgik en normal driftsoverenskomst med kommunen. Botil-

buddet blev nedlagt efter nogle år, da beboerne flyttede ind i nutidige boliger i Bofællesskabet Kirsten Marie, som Mariehjemmene havde opført i samarbejde med Lyngby-Taarbæk Kommune.

I Roskilde hjalp Mariehjemmene et projekt – Kvindely - for misbrugende prostituerede i gang ved at købe et hus og ombygge det til projektet. Sigtet var dog at det skulle udvikles til et varigt tilbud, og i dag står det som Hanne Mariehjemmet, der har en normal driftsoverenskomst med Region Sjælland.

Resten af de nye tilbud er overenskomstfrie. Det drejer sig om:

Mette Marie i Vanløse, der er et social-psykiatrisk botilbud for sindslidende med misbrugsproblemer,

Line Marie i Slangerup, der er et botilbud for senhjerneskadede,

Birthe Marie i Tåstrup, der er et botilbud for psykisk udviklingshæmmede og

Louise Mariehjemmet i Brønshøj, der er et somatisk plejehjem.

Under opførelse er desuden Inge Marie og Sofie Marie, der i Ringsted skal være botilbud for hhv., blinde og svagtseende yngre udviklingshæmmede og yngre autister.

Friplejeboliger

Bl.a. Mariehjemmenes udvikling af botilbud uden driftsoverenskomst med en kommune har været inspirerende for Folketingets vedtagelse i 2007 af en lov om friplejeboliger.

Umiddelbart set har loven ikke skabt forenklinger, men forhåbentlig tryghed ved anvendelsen af tilbud, der ikke har den normale tilknytning til en bestemt kommune.

Mariehjemmene har endnu ikke erfaringer med anvendelsen af loven, idet den endnu ikke er færdig-implementeret fra Velfærdsministeriets side.

Mariehjemmene har imidlertid allerede fået certifikation til drift af Lilly Mariehjemmet, der planlægges som somatiske plejeboliger i Birkerød og Meta Mariehjemmet, der ligeledes planlægges som somatiske plejeboliger i Gadbjerg. I Botilbuddet Åse Marie er der søgt om certifikation til at drive et social-psykiatrisk botilbud i Bjæverskov.

Status

Kernen i alle de nævnte tilbud er boligerne. De følger de nye indretningskrav og de, der ikke oprindeligt har gjort det, er blevet ombygget. De er alle drevet som selvstændige selvejende institutioner, og som det ses, så spænder virksomhedsområdet vidt, idet der ikke længere er tale om somatiske plejehjem som det dominerende tilbud, men derimod om et mangefold af forskellige tilbud.

Tilbuddene er hver for sig etableret på baggrund af henvendelser fra borgere eller deres pårørende, hvorefter der er involveret kommuner og særligt sagkyndige, hvorved behov og indhold har kunnet matches. Flere tilbud er på den måde blevet banebrydende – helt i Fonden Mariehjemmenes vedtægters ånd og bogstav.

Mariehjemmenes stifter havde næppe forudset en udvikling som den skete – bl.a. har mange af tilbuddene været totalt ukendte, da Mariehjemmene blev startet i 1958 – men der er næppe tvivl om, at hun ville være stolt af udviklingen, hvis hun havde kendt den.